ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΙΝΙΓΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α

ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τό δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ Πύργος τῆς Πλακεντίας

Ὅλα τὰ ἐρείπια ἔχουν μιὰ ψυχή. Ὅταν δὲν εἶναι ἡ προσωπικὴ ψυχὴ ἐκείνων ποὺ ἄλλοτες τὰ κατοίκησαν, εἶναι ἡ μεγάλη ψυχὴ τῆς ἐποχῆς τους. Μυστηριώδη, σκυθρωπὰ ἢ ἁπαλὰ μελαγχολικά, ἀνακαλοῦν γεγονότα καὶ μορφὲς ποὺ δὲν ὑπάρχουν πιά, κι' ἐξακολουθοῦν, μέσα στὴ σιωπὴ τοῦ καιροῦ, νὰ συνεχίζουν τὴ ζωὴ τῶν νεκρῶν ὅπως τὸ «διπλοῦν» των ποὺ πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι

Ὑπάρχει ὡστόσο στὶς ὑπώρειες τῆς Πεντέλης ἕνα λευκὸ ἐρείπιο, ἕνα ἀρχοντικὸ μὲ δυὸ τετραγωγικοὺς ἀκρυνοὺς πύργους καὶ μιὰ ζώνη κομψῶν ἀψίδων στὴν πρόσοψή του, ποὺ ἔχει κάτι τὸ παράδοξο καὶ τὸ ἀκατανόητο σὰ μιὰ ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή. Εἶναι ὁ πύργος τῆς δούκισσας τῆς Πλακεντίας.

Μέσα στὴ μεγάλη μοναξιὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τῶν πεύκων ποὺ τὸν πνίγουν, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ βαθυγάλανο ἀττικὸν οὐρανό, ὁ πύργος αὐτὸς μιᾶς ξένης γυναίκας καὶ μιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς ξενικῆς, μοιάζει μὲ τὰ ξερὰ καὶ ἄοσμα πιὰ ἐκεῖνα λουλούδια ποὺ μᾶς συμβαίνει νὰ βροῦμε ἀνάμεσα στὶς σελίδες ἑνὸς παλιοῦ δανεισμένου βιβλίου καὶ πού, γιὰ μᾶς, δὲν ἀντιπροσωπεύουν ἀπολύτως τίποτα. Ξέρουμε ὅτι ὁ πύργος αὐτός, ὁ χαμένος μέσα στὴν ἐρημιὰ τῆς Πεντέλης, ἀνῆκε σὲ μιὰ γυναίκα πλούσια καὶ παράδοξη,— σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς νομαδικὲς κι' ἀνήσυχες ἐκεῖνες γυναῖκες τοῦ δέκατου ἕννατου αἰῶνα ποὺ ἔφευγαν τὶς κοινωνίες καὶ πήγαιναν, σὰ νᾶταν ἀδερφὲς τοῦ Τσάϊλδ Χάρολδ, πρὸς τὶς χῶρες τοῦ φωτός, τῆς ποίησης καὶ τῆς πρωτόγονης ζωῆς σ' ἀναζήτηση ποιὸς ξέρει τί περιπέτειας κατάχτησης καὶ ἀπόλαυσης! Τὸ ξέρουμε, — κι' ὅμως ὁ μεγάλος λευκὸς πύργος της εἶναι ἐντελῶς ἄδειος ἀπὸ κάθε τι τὸ προσωπικὸ καὶ τὸ οἰκεῖο της, ἄδειος ἀπὸ τὴν ψυχή της. Κάτω ἀπ' τὸ μεγάλο ἑλληνικὸ φῶς, δὲ μᾶς λέει τίποτα περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι θὰ μᾶς ἔλεγε ἕνας λευκὸς σκελετὸς ποὺ θὰ συναντούσαμε μέσα σὲ μιὰν ἔρημο. . .

Μάταια τὸ βλέμμα μας στυλώνεται στοχαστικὸ στὸν πύργο — ἀναμένοντας μιὰ ἐμφάνιση. Μάταια τεντώνουμε τ' αὐτί μας — μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀκούσουμε τὸν ψίθυρο μιᾶς μυστηριώδους καὶ πέρα ἀπὸ τὸν τάφο φωνῆς. Δὲ βλέπουμε τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὰ γελοῖα ὀνόματα ποὺ ἔγραψαν κατὰ καιροὺς οἱ ἐπισκέπτες στοὺς τοίχους, ζητώντας μιὰν εὔκολη καὶ φτηνὴ ἀθανασία. Καὶ δὲν ἀκοῦμε παρὰ τὸν ἀχὸ τοῦ ἐρημικοῦ ἀέρα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πυκνὰ φυλλώματα τῶν πεύκων, — ἕναν ἀχὸ βαθύ, αἰώνιο κι' ἀδιάφορο σὰν τὸ ρόχθο τῆς θάλασσας. . .

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ τὰ «μεγάλα προβλήματα»

Οἱ γιορτὲς τῆς Σκιάθου, ἕν' ἀπρόοπτο κάπως ἀλλὰ ὡραῖο «φιλολογικὸ μνημόσυνο», ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ γραφτοῦν πολλὰ γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη. Ὁ μεγάλος διηγηματογράφος ἔγινε ἀκόμα μιὰ φορὰ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἡμέρας. Ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ γιὰ τὸ ἔργο του, κι' ὅλοι, πρεσβύτεροι ἢ νεώτεροι, τὰ ἤξεραν καλὰ καὶ τὰ δυό. Γιατὶ ὁ Παπαδιαμάντης δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς ξεχασμένους, τοὺς πεθαμένους. Διαβάζεται, ἄρα ὑπάρχει, ζῇ Τὸ ἔργο του ἔχει περάσει κιόλα στὴν τρίτη γενεά. Καὶ πολλὲς ἀκόμα θὰ τὸ γνωρίσουν καὶ θὰ τὸ χαροῦν. Εἶν' ἕνα ἔργο ἀθάνατο. Καὶ τὴν ἀθανασία του τὴ χρωστᾷ στὴ δημιουργικὴ δύναμη τοῦ συγγραφέα ποὺ πλάττει ἀνθρώπους ζωντανούς, δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα καὶ μεταδίδει διάθεση. Ὅταν ὑπάρχῃ αὐτὴ ἡ δύναμη, τὰ ἐλαττώματα στὴ σύνθεση, στὸ ὕφος, στὴ γλῶσσα, εἶναι τόσο ἀσήμαντα ὅσο κι' οἱ κηλῖδες γιὰ τὸν ἥλιο. Εἶναι νὰ γελᾷ κανεὶς μὲ μερικοὺς κριτικούς, ποὺ τὰ ἐλαττώματα αὐτά, μαζὶ μὲ τὴν ἔλλειψη τάχα «κοινωνικοῦ περιεχομένου», τὰ θεωροῦν τόσο σπουδαῖα, ὥστε νἀρνιοῦνται κάθε σχεδὸν ἀξία στὸν Παπαδιαμάντη. Ἕνας ἁπλὸς ἠθογράφος, σᾶς λένε, ἄμορφος, ἀκατασκεύαστος, ἄγλωσσος, μὲ στενὸν ὁρίζοντα, μὲ περιορισμένες ἰδέες, ξένος πρὸς τὴν πνευματικὴ κίνηση καὶ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας.

Ἄχ, αὐτὰ τὰ «μεγάλα προβλήματα»! Πόσους κριτικοὺς ἔχουν πάρει στὸ λαιμό τους! Τὰ ζητοῦν παντοῦ, κι' ὅπου δὲν τὰ βρίσκουν, γράφουν σταυρό. Μονόπλευροι, ἀποκλειστικοί, δὲν μποροῦν νὰ ἰδοῦν τίποτα, οὔτε νὰ ἐννοήσουν Τέχνη ἔξω ἀπ' αὐτά. Ἔτσι καὶ τὸν Παπαδιαμάντη τὸν ὀνομάζουν περιφρονητικὰ ἁπλὸ ἠθογράφο, ἐνῶ εἶναι ἕνας μεγάλος ψυχογράφος καὶ δημιουργός· βρίσκουν στενὸ τὸν ὁρίζοντά του, ἐνῶ τὸ ἔργο του, αὐτὸ τὸ σκιαθίτικο, εἶναι κόσμος ὁλόκληρος· καὶ φωνάζουν πὼς δὲν ὑπάρχουν «ἰδέες», ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ βλέπουν παρὰ τὴν ἰδέα τῆς τέχνης, τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὀμορφιά. Γι' αὐτούς, ὁ Παπαδιαμάντης καταντᾷ ἕνας μέτριος διηγηματογράφος—«ἀφηγητὴς»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

μάλιστα — καλὸς τὸ πολὺ - πολὺ γιὰ τὴν ἐποχή του· ἐνῶ ὁ ἀληθινὸς συγγραφέας — αὐτὸ τὸ ξεχνοῦν ὁλωσδιόλου — μπορεῖ βέβαια νὰ κρίνεται σχετικὰ μὲ τὴν ἐποχή του, εἶναι ὅμως καλὸς γιὰ κάθε ἐποχή.

Δὲν θέλω νὰ πῶ πὼς ἡ διηγηματογραφία μας δὲν πρόδεψε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Ἡ τέχνη δὲν εἶναι μόνο φόρμες, ἰδέες καὶ κοινωνικὰ προβλήματα — εἶναι *κάτι ἄλλο*. Αὐτὸ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ σπουδαιότερο. Κι' ἡ ποίηση πρόδεψε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ὁμήρου, δὲν φάνηκε ὅμως ποτὲ μεγαλύτερος ποιητὴς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Οὔτε μεγαλύτερος δραματικὸς ἀπὸ τὸν Σαίξπηρ, ποὺ ὡστόσο οἱ φόρμες κι' οἱ ἰδέες τοῦ Ἴψεν τοῦ ἦταν ἄγνωστες, γιατ' ἦταν ἀδύνατο νὰ ἦταν γνωστὲς στὴν ἐποχή του. Ἂν τηρηθοῦν τώρα οἱ ἀποστάσεις, θὰ βρεθῇ πὼς τὴν ἴδια ἀναλογία ποὺ ἔχει ὁ Ἴψεν πρὸς τὸν Σαίξπηρ ἔχουν καὶ οἱ κατοπινοὶ νεοέλληνες διηγηματογράφοι πρὸς τὸν Παπαδιαμάντη. Κανένας τους δὲν εἶναι πιὸ μεγάλος δημιουργὸς ἀπ' αὐτόν. Ἀδιάφορο ἂν προσπάθησαν καὶ προσπαθοῦν νὰ συγχρονίσουν περισσότερο τὸ διήγημά τους. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι πρόοδος οὐσιαστική. Εἶναι μόνο ... φιλολογία. Ὅπως εἶναι κι' ἡ περιτέχνηση τοῦ ὕφους, ἡ τελειοποίηση τῆς φόρμας κι' ἡ ἐξομάλυνση τῆς γλώσσας. Φιλολογία, φιλοσοφία, κοινωνιολογία, γλωσσολογία, ὅ,τι θέλετε—ἀλλ' ὄχι Τέχνη, ὄχι δημιουργία. Τότε μόνο θἄλεγα πὼς ἡ νεοελληνικὴ διηγηματογραφία πρόδεψε κι' οὐσιαστικά, ἂν εἶχε γεννηθῇ ἕνας διηγηματογράφος πιὸ δημιουργὸς ἀπὸ τὸν συγγραφέα τῆς «Φόνισσας». Ἀλλὰ ποιὸς εἶναι; Δὲν τὸν βλέπω. Μὰ καὶ νὰ ὑπάρχῃ, καὶ νὰ ὑπάρξῃ, αὐτὸ δὲ θὰ πῇ πὼς ὁ Παπαδιαμάντης ἔσβησε ἢ θὰ σβήσῃ. Μόνο οἱ ψεύτικοι συγγραφεῖς σβήνουν. Οἱ ἀληθινοὶ μένουν στὴ θέση τους — σ' ὁποιαδήποτε θέση — αἰώνια. Κι' ὁ Ἀλέξαντρος Παπαδιαμάντης, ὁ Σκιαθίτης, στάθηκ' ἕνας ἀληθινός.

Γρ. Ξ.

Ἡ νέα «Φωτεινὴ Σάντρη»

Ὁ θεατρικὸς κριτικὸς τῆς «Νέας Ἑστίας» ἀπουσιάζει, καὶ ὁ ἀντικαταστάτης του δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ γράψῃ γιὰ ἔργο δικό του. Τὸ μόνο ποὺ τοῦ ἐπιτρέπεται εἶναι νὰ σημειώσῃ ἐδῶ χρονογραφικὰ τὴν ὡραία αὐτὴ καὶ συγκινητικὴ παράσταση ποὺ δόθηκε στὸ «Θέατρο Ἀλίκης» τὴν Τετάρτη 20 Σεπτεμβρίου, καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τὸν θίασο ποὺ θέλησε νὰ γιορτάσῃ τὰ 25 χρόνια τῆς «Φωτεινῆς Σάντρη», δίνοντας τὸ ἔργο ὡς τιμητικὴ τῆς κοσμαγάπητης πρωταγωνίστριας, καὶ τὸν κ. Θ. Συναδινό, ποὺ σὰ συνάδελφος καὶ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τῶν Συγγραφέων, εἶπε τόσο καλὰ λόγια πρὶν ἀνοίξῃ ἡ αὐλαία, καὶ τὴν κυρία Τζούλια Ἀμπελᾶ Τερέντσιο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου, ποὺ εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ παγγείλῃ στὴν ἀρχὴ τὸ ποίημα τοῦ Προβελέγγιου.

Ἐπίσης χρονογραφικὰ μπορεῖ νὰ σημειωθῇ ἐδῶ πὼς ἡ ἐπανάληψη τοῦ ἔργου, ὕστερ' ἀπὸ 25 χρόνια, εἶχε τὴν ἴδια ἐπιτυχία ποὺ εἶχε καὶ στὴν ἀξέχαστη πρώτη του μὲ τὴν Κυβέλη. Ὁ κόσμος ποὺ πλημμύρισε τὸ Θέατρο Ἀλίκης ἐκείνη τὴ βραδιά, διασκέδασε, συγκινήθηκε, ἐνθουσιάστηκε καὶ καταχειροκρότησε καὶ ἠθοποιοὺς καὶ συγγραφέα. Ἐννοεῖται ὅτι τὰ περισσότερα καὶ τὰ ἐνθουσιωδέστερα χειροκροτήματα ἦταν γιὰ τὴν πρωταγωνίστρια, κι' ὄχι γιατὶ εἶχε τὴν τιμητική της, ἀλλὰ γιατὶ ἔπαιξε τὸ δύσκολο ρόλο τῆς

Η ΑΛΙΚΗ ΩΣ ΦΩΤΕΙΝΗ ΣΑΝΤΡΗ

(Σκίτσο τοῦ κ. Βιτσώρη)

Φωτεινῆς μὲ τὸν πιὸ ἱκανοποιητικὸ τρόπο. Ὅσ εἶδαν ἢ ἐδιάβασαν τὸ ἔργο, ξέρουν ὅτι ὁ ρ λος αὐτὸς ἀπαιτεῖ καὶ χάρη, ἀλλὰ καὶ δραμ τική δύναμη. Ἡ τρίτη πράξη, καὶ προπάντ ὁ «κλαυσίγελως» τῆς τελευταίας σκηνῆς, ε ναι κάτι ποὺ θὰ τρόμαζε καὶ τὴν πιὸ ἔμπει ἠθοποιό. Ἡ Ἀλίκη λοιπόν, κατὰ γενικὴ ὁμ λογία, τὰ ἔβγαλε πέρα θαυμάσια. Καὶ χάρη ποὺ χρειαζόταν εἶχε, καὶ τὴ δραματι

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008